

“Els altres periodistes de 1939” Transcripció íntegra dels parlaments a l'acte

>> Acte organitzat pel Grup de Periodistes Ramon Barnils i celebrat el 25 de març de 2009 a la seu del Col·legi de Periodistes de Catalunya

Oriol Cortacans, president del GPRB:

Bona nit, benvinguts i gràcies per ser aquí, en nom del Grup de Periodistes Ramon Barnils.

Avui, com bé sabeu, hem convocat aquest acte per parlar dels periodistes que, quan va arribar la dictadura franquista, van haver d'exiliar-se, van haver de callar o van haver de patir la repressió de la dictadura. Com a grup de periodistes que creiem en un periodisme crític i gens conformista amb el poder, creiem que calia fer aquest homenatge, i més quan vam veure que aquí mateix, en aquesta sala del Col·legi, es feia un homenatge a un periodista que no és precisament el nostre referent i que representa aquest altre tipus de periodisme que no ens interessa i que no creiem que hagi de ser el que es faci en aquest país.

Aleshores ens vam adonar que l'homenatge a aquests altres periodistes no s'havia fet o s'havia fet molt poc, i que fins i tot era difícil trobar referències sobre aquests periodistes, els que havien pogut continuar escrivint fora, evidentment. Per això, vam decidir convidar el catedràtic d'Història, Josep Fontana, perquè ens en parlés, a n'en Quim Torra, de l'editorial A Contravent, que des de fa relativament poc ha iniciat una tasca divulgativa d'aquests autors, i finalment també al company Vicent Partal, director de Vilaweb, per fer una reflexió conjunta sobre el que va suposar aquell tipus de periodisme i sobre la presència que encara avui dia té el periodisme practicat per la gent que es va acomodar al franquisme i va seguir les directrius de la dictadura.

He d'agrair-vos que hagueu vingut i especialment als ponents de la taula per acompanyar-nos en aquest acte. Passo la paraula al catedràtic Josep Fontana.

Josep Fontana, catedràtic d'Història de la Universitat de Barcelona

El dia 25 de gener de 1939, als set anys d'edat, vaig descobrir de sobte com seria la Nova Espanya de Franco en què em tocava de viure en el futur. Era a Valldoreix, on els meus pares m'havien cercat un allotjament per mantenir-me allunyat dels bombardeigs. Un soldat marroquí va entrar a la casa, fusell en mà, i es va fer obrir armaris i calaixos per endur-se'n el que li agradava. Per sort tenia pressa –les tropes marxaven ràpidament cap a Barcelona, sense trobar resistència- i la cosa no va passar d'ací.

Dos dies després, el 27, tornava a Barcelona amb els meus pares, a peu, perquè els trens de Terrassa i Sabadell no funcionaven encara. Jo no recordo en aquells dies la ciutat alegre i entusiasmada que diuen que va rebre les tropes vencedores. En tinc més aviat una imatge d'una societat desconcertada, amb els carrers plens d'uniformes militars, boines vermelles de requetés i camises blaves de falangistes (que es distingien clarament els uns dels altres, malgrat la "unificació"), envoltats dels membres de la "cinquena columna" que havien sortit dels seus amagatalls per celebrar la victòria del feixisme. Hi mancaven, en canvi, els molts milers i milers de persones que havien marxat cap a França en grans caravanes i que sense aquesta oportunitat de fugida, haurien pogut ser víctimes del que el general Dávila definia en el seu bàndol de 26 de gener del 1939 com "el consejo de guerra permanente".

Perquè, com ens explica mossèn Torrent en el seu llibre sobre els presos, "*con las primeras fuerzas del glorioso ejército liberador entró en Barcelona el 26 de enero de 1939 el cuadro de funcionarios de prisiones (...) para hacerse cargo de la Prisión Celular*". Aquesta, és a dir la Model, estava buida: "*todos los presos de aquella cárcel, políticos y comunes, blancos y rojos, habían escapado la misma mañana.(...) El espectáculo de aquellas enormes galerías solitarias y abandonadas no podía ser más impresionante*".

El lògic hauria estat que no calgués gaire presó, perquè com reconeix aquest mateix funcionari, havia fugit cap a França tot aquell que tenia alguna responsabilitat política, com ho demostra, diu ell mateix, "*que no se ha visto en las cárceles catalanas (...) ninguna persona de destacada significación directiva en los partidos del Frente popular*". Però les coses van anar molt diferentment. Els presos "*fueron aumentando en progresión geométrica y de tal manera que, a los pocos días, la prisión estaba al tope; ya no había lugar donde colocar los presos y hubo que utilizar el abandonado correccional, adosado al edificio, y habilitar nuevos locales como la Prisión de San Elías, el Palacio de Misiones de la Exposición y las amplias naves de una gran fábrica de Pueblo Nuevo*". D'allí anirien sortint cap als afusellaments al Camp de la Bota molts dels que havien comès l'errada de pensar que, no essent culpables de cap delictes, no corrien perill.

Ignoraven que la llei que se'ls anava a aplicar, el bàndol de la Junta de Defensa Nacional de 28 de juliol del 1936, considerava rebel·lió militar el fet de no haver-se sumat a la seva insurrecció. I que, per acabar-ho d'adobar, un estudi jurídic sobre el delictes d'"*excitación a la rebelión*", publicat en aquell mateix any 1939, assegurava que "*la voluntariedad no es requisito indispensable para que se produzca plenamente*".

Quan, pel mes de juliol d'aquell mateix any, va visitar Espanya el comte Ciano, gendre de Mussolini, al qual havia vingut a rebre a Barcelona el "cuñadísimo" Serrano Súñer – tots dos van pujar per la Rambla en una comitiva triomfal, com d'emperadors romans-

Ciano escriuria escandalitzat que aquí els reclusos “no són presoners de guerra sinó esclaus de guerra”, i que, quatre mesos després del final del conflicte es seguia afusellant sense parar: “només a Madrid entre 200 i 250 al dia; a Barcelona, 150; a Sevilla, una ciutat que no va estar mai en mans del rojos, 80”.

El dia mateix del nostre retorn a Barcelona, el 27 de gener, *La Vanguardia* anunciava el canvi de la seva numeració per tal de recomençar-la on havia quedat el 19 de juliol del 1936, rebutjant tot el que s’havia publicat des d’aleshores al periòdic.

Malauradament per a nosaltres les coses no tornarien a ser com havien estat a començaments de juliol del 1936, com pretenia la nova numeració de *La Vanguardia*, sinó que ens durien molts anys, en algunes coses gairebé uns quants segles, enrere. Prou que ho va viure la meua família. El meu pare, que era llibreter de vell, va tenir la seva botiga clausurada durant més de sis mesos. El 14 de juliol dos policies van treure el precinte de la llibreria per tal que pogués dedicar-se a depurar-la de “libros contrarios a las orientaciones espirituales y políticas del Nuevo Estado y todos aquellos cuya venta haya sido prohibida por el departamento de censura”, que era gairebé tot el que s’havia escrit amb algun sentit des de l’època de la Il·lustració ençà, amb el compromís de lliurar empaquetats tres dies més tard tots els llibres malèvols. Finalment el 2 d’agost se l’autoritzava a reprendre les activitats, amb tot un seguit de controls i limitacions. La qual cosa no vol dir que restés al marge de diverses formes de saqueig, que van seguir durant anys. Conservo, per exemple, un paper del 16 d’agost del 1944 que acredita que l’agent de policia Juan Luis Martínez Palomero “retira el libro titulado “*La lucha contra el demonio*” de Stefan Zweig”, aneu a saber per quina raó. O d’intimidació, com la d’un individu que, amb camisa blava de Falange i pistola a la cintura, el va convèncer de la conveniència de subscriure’s al setmanari “Destino”, que duia aleshores el lema de “Política de unidad”.

Tornem però als primers dies de la Barcelona franquista. A començaments de febrer *La Vanguardia* començava a publicar, per a reeducació dels seus lectors, col·laboracions de tota una sèrie d’ideòlegs franquistes –dir-ne intel·lectuals seria massa fort– com Francisco de Cossío, Victor de la Serna, Manuel Aznar o el conde de Foxá, que ens obsequiaria amb unes “*Estampas de una primera noche en la ciudad recobrada*” que duien un títol tan llarg com imaginatiu: “*Barcelona, que ya empieza a moverse, ha sido un Moscú mediterráneo, con densidad pobre y gente pàlida, triste y huída*”, que no deixava de ser una bona descripció, no del que Barcelona havia estat del 1936 al 1939, sinó del que era aleshores, amb molta “*gente pàlida y triste*” i molta més “*huída*”, per una necessitat elemental de salvar la pell.

Aquestes mostres de la literatura imperial eren, per regla general, textos d’una retòrica macarrònica que expliquen el desconcert d’un Azaña que escrivia poc després, des del seu exili francès: “*Todas las informaciones que recojo prueban que, sin haberse retirado la ola de sangre, ya se abate sobre España la ola de la estupidez en que se traduce el pensamiento de sus salvadores. Por comparación, la CEDA era una asamblea de filósofos y poetas. El desastre para todo el país debe ser aun mayor de lo que yo me imaginaba y temía. Para cubrirlo, unos pedantes esquizofrénicos se encaraman sobre las ruinas acumuladas por los militares y vomitan palabras sin sentido. Quieren hacer un imperio “vertical y azul”. Todo lo ocurrido en España es una insurrección contra la inteligencia. Esto es peor que la depravación de los caracteres, que tanto me había hecho rabiar. Ahora el imperio español debe cambiar, como yo proponía hace veinte años, el animal heráldico del escudo, y sustituir el león con una mula*”.

Immediatament després dels reeducadors hispànics vindrien els catalans peneditos que havien tornat amb l'exèrcit. El primer seria Josep Pla, destinat a ser subdirector del periòdic en l'etapa de provisionalitat en què el dirigia Manuel Aznar, fins a l'arribada de Galinsoga. Pla es presentava amb un *Retorno sentimental de un catalán a Gerona*, publicat el divendres 10 de febrer, en què malgrat blasmar les destrosses fetes pels rojos i identificar-se plenament amb els feixistes, esquivava hàbilment el compromís amb una descripció del que havia vist a Palamós, a la Bisbal o a una Girona que, deia, "es hoy un campamento". Ben aviat seria una presó.

Els plats forts vindrien pocs dies més tard. El 15 de febrer l'antic dirigent de la Lliga i autor d'una "Història de Catalunya", Fernando Valls Taberner, publicava –amb no prou domini de la llengua de l'"imperi", com ho mostraria una inoportuna falta d'ortografia que apareix a l'article- un text doctrinal, "La falsa ruta", on deia que des de les dècades finals del segle XIX "Cataluña ha seguido una falsa ruta y ha llegado en gran parte a ser víctima de su propio extravío. Esta falsa ruta ha sido el nacionalismo catalanista". El que ara calia, un cop que la providència ens havia salvat "por medio de nuestro excelso Generalísimo y del glorioso Ejército nacional" era que "la rectificación, la contrición y la enmienda marquen una nueva orientación en la vida de Cataluña, reincorporada a España definitivamente". La sola postura admissible era l'"adhesión inquebrantable" al Caudillo "cual la merece por su genio extraordinario, por su patriotismo insuperable y por su abnegación y esfuerzo admirables".

Aquesta podia ser una postura comprensible en algú que, com Valls Taberner, s'havia distanciat ja del catalanisme en plena república. Però no ho era la que expressava, dos dies més tard, el periodista Carlos Sentís, en un article que responia al títol de "¿'Finis Cataloniae'? El 'fin' de una película de 'gangsters' simplemente", on comparava els tres anys de revolució i guerra civil a "una inmensa película de gangsters", d'aquelles amb què "la judía Hollywood invade el mundo". L'article era de la ínfima qualitat habitual en l'autor, amb bromes grolleres sobre els fugitius –"el día de la entrada en Barcelona comimos un arroz preparado para Juan Comorera"-, però el que el feia especialment indigne era la condició del que l'havia escrit. Sentís no era un perseguit pels rojos, ni s'havia apressat a passar-se a l'altra banda per motius de consciència, sinó que havia restat en les files de la república, complint unes funcions que estan clarament definides en la fitxa que es conserva als arxius de Salamanca, que diu, literalment: "Sentís Anfruns, Carlos. Figura como agente de espionaje al servicio de Franco prestando servicio en Vitoria (sic!). Carpeta 1384, fol, 191. P.S.Barcelona".

O sigui que ni tan sols arribava a la categoria de gàngster, sinó que les seves funcions al servei del nou règim havien estat de les que es fan a les clavegueres. Que se li hagi concedit recentment una medalla en celebració dels seus mèrits subterranis només demostra que els que li han atorgat no tenen memòria i el que l'ha rebuda no té vergonya.

No em sembla, però, que valgui la pena esmerçar el temps en una condemna del personatge. Els seus llibres estan destinats justament a l'oblit –qui llegeix avui *La Europa que he visto morir* o *África en blanco y negro*- i la seva misèria moral és, vista en el conjunt del seu temps, de tan baixa categoria que no el fa ni tan sols remarcable en mig de la morralla dels que es van vendre a baix preu.

Més valdrà que dediquem el temps a recordar els periodistes que van ser assassinats sense que els Sentís de torn se'n preocupessin, com Carles Rahola o Joan Peiró, els que van haver de fugir per salvar la vida i els que van triar l'exili per tal de mantenir-se fidels a l'obligació de dir la veritat i a la voluntat de defensar la causa de la democràcia, ni que fos en terres llunyanes, perquè, com diria Carles Riba, sabien que la llibertat "on sigui del món que és salvada, se salva per al llinatge tot dels qui la volen guanyar".

Quim Torra, editor d'A Contravent

Bona nit a tothom.

Gràcies al Grup de Periodistes Ramon Barnils per haver-me convidat a ser avui aquí, tot i que crec que després els hauran de renyar per haver-ho fet. Jo no sóc historiador, tampoc sóc periodista i la meva aproximació a aquest món és la d'un simple lector que va tenir la sort, farà un parell d'anys, de trobar-se un personatge, un vell periodista republicà, un personatge alt, sempre molt ben vestit, educadíssim, d'unes maneres exquisides... era un home que parlava set idiomes perfectament, però l'any 1971 quan el van invitar a un acte a Barcelona –ell havia tornat feia poc, malalt-, va rebre un document bilingüe català-castellà, ell que parlava set idiomes perfectament, va rebutjar assistir a aquell acte, perquè va dir que els documents bilingües no els entenia, i que, quan no els entenia, volia dir que els entenia massa. Aquell home, que es va passar 60 anys anant pel món, a més és una persona que m'ha explicat el meu país millor que qualsevol altre. Aquell home era Eugeni Xammar, un dels grans periodistes que jo crec que hem tingut al nostre país des de sempre. A mi, seguir la història d'Eugeni Xammar, i llegir-lo, m'ha fet entendre moltes coses. I és això el que volia compartir amb tots vostès.

En primer lloc, m'ha ensenyat a entendre el meu país, perquè és curiós que hagi de ser algú que ha viscut tants anys fora, el que potser ha tingut les diagnosis més certeres sobre Catalunya i sobre els catalans. Jo m'he fet meu el corpus xammarià polític, que és molt senzill i que es redueix a dues frases, que són bastant antològiques i que val la pena tenir-les al cap. Crec que amb elles, pots anar tranquil·lament per tot el món i passar qualsevol examen fàcilment. La primera frase és: "L'únic que un català pot arribar a ser en la vida és ser català". Jo crec que és absolutament contundent i, a més, és d'una certesa absoluta. Quan els catalans intentem ser una altra cosa, per exemple, espanyols, és evident que sempre ens equivoquem.

I la segona frase, que em sembla que també respón molt al que estem parlant avui, aquell periodisme d'aleshores, és: "Tractant-se de les coses de Catalunya, jo no prenc mai precaucions". Jo crec que aquesta falta de precaucions a l'hora d'escriure, d'enfrontar-se a l'exigència professional a la feina, és també un signe inequívoc d'aquella generació republicana.

A mi, l'Eugeni Xammar també em va ensenyar una altra cosa. Jo el desconeixia. Si fa dos anys em diuen: "mira, estaràs un dia al Col·legi de Periodistes i els parlaràs de periodistes republicans i d'una sèrie de noms com ara Just Cabot, Domènec de Bellmunt, Àngel Ferran...", jo, ni idea, no els havia llegit mai en la meua vida. I va ser seguint i estudiant en Xammar que vaig adonar-me de dues coses: una, del valor literari d'aquella premsa republicana, i dues, del valor normalitzador d'aquella premsa. És a dir, ara, és evident que potser la premsa escrita o els mitjans d'Internet ja no tenen aquella potència que tenien els mitjans republicans a l'hora de conformar aquest imaginari català que sempre diem. Però aleshores, eren ELS mitjans de comunicació i aquella generació va fer possible que aquella llengua que estrenàvem, i a mi em sembla un tema molt important -Pompeu Fabra acabava de normalitzar la llengua- i ells es troben amb una eina útil, i amb aquella eina, amb aquell català, simplement es dediquen a explicar el que veuen, el que pensen, i el que estan en cada moment i en cada país constatant. A mi, aquest em sembla un tema molt rellevant i que, en qualsevol cas, la meua experiència com a lector, que és la que avui puc compartir, és aquesta: cada vegada que apareix un nou nom d'aquests periodistes, sigui Josep

Maria Planas, sigui Irene Polo o l'Eugeni Xammar, resulta que ens agraden, que els llegim amb autèntic plaer, ens sembla que és una prosa escrita abans d'ahir. Passa alguna cosa, doncs, que cada vegada que surt un nou periodista ens encanti.

Espero que si han tingut l'acte d'audàcia de comprar-se el llibre de Just Cabot, que va ser el primer llibre que vam publicar a l'editorial, doncs també arribessin a la mateixa conclusió: "carai, tu, que bé que escrivien aquesta gent", que és una mica la meua experiència. Precisament, parlant de Just Cabot, que és un nom mític del periodisme republicà, a l'acte de presentació del llibre a Badalona, l'amic Julià de Jòdar va atrevir-se a definir aquesta generació de periodistes amb tres "ces", que des d'aleshores m'apropio sempre i que explico a tot arreu, les tres "ces" cabotianes: catalanisme, cosmopolitisme i compromís. Són aquestes tres, i sense una de les tres, no s'entén res. Si li treus el cosmopolitisme, no els entens, a aquella generació; i si li treus el catalanisme, tampoc. I finalment, el compromís és el que porta al que estem avui, aquí, homenatjant tots nosaltres.

Gran part d'aquests periodistes, els càlculs diuen que almenys el 80%, segons explica l'amic Canosa, professor de Periodisme, citant una opinió d'en Josep Maria Lladó, el 80 % dels periodistes d'aquest país es van exiliar el 1939. El 80%! Això és d'una envergadura tal, el canvi és tant absolutament monstruós, a part del que ha comentat el professor Fontana, del que va suposar la tenalla franquista sobre els mitjans, que és evident el que ha passat: el triomf del franquisme que no acaba mai, i per tant, el triomf d'haver perdut aquells referents. Perquè els hem perdut, aquells referents. Ara mateix, parlar de Just Cabot o, insisteixo, de Domènec de Bellmunt o fa quatre dies, de Josep Maria Planes, era parlar d'uns mons absolutament desconeguts. I això em sembla molt rellevant.

En canvi, els escriptors han tingut més sort que els companys periodistes a l'hora de ser reivindicats i ser llegits. Perquè si només parlem de noms i no els llegim, no arribarem enlloc. Un amic meu, l'Amadeu Curto, diu que per entendre un país, s'ha d'haver llegit la seva literatura. Com podem entendre el nostre país si no hem tingut ocasió de llegir amb normalitat tots aquests autors, i si no sabem què van escriure? Aquesta gent estava escrivint a la premsa i, després, normalment el que feien era recollir aquests articles en forma de volums, en obres que posaven a l'abast del públic. Domènec de Bellmunt, per exemple, un dels grans reporters del país, un home que escriu en el seu exili des de París, gairebé en paral·lel a *La Publicitat*, amb Josep Pla, era un primera fila. La tàctica d'en Bellmunt era aquesta: els millors reportatges que feia, i en feia de sensacionals, els agrupava després en llibres. Això és el que ens hem perdut, això és el que hauria passat. Hauriem tingut autèntiques obres que avui formarien part del corpus de la literatura catalana. Com a lector, a mi, això m'ha semblat molt injust i en la mesura de les meves possibilitats, i fins a la ruïna total de l'editorial, atacarem aquesta mancança.

Com a lector, em sento estafat de no haver-hi tingut accés en condicions normals, com en qualsevol altre país ha passat, on els bons treballs s'han recollit i s'han posat a l'abast del lector. Ho va dir molt bé l'amic Xavier Montanyà, un dia en un article a Vilaweb, un escrit sensacional: "en definitiva"; deia, "el tema Sentís és igual, oblidem-nos-en, tot això és poca cosa" – i m'ha encantat la valoració literària que ha fet d'ell en Josep Fontana-, "en qualsevol cas, el tema clau aquí és l'esclafament d'una tradició". És així. I per tant, triem, que la vida és triar. I hem de triar referents: o triem els referents dels Xammar, Cabot, Àngels Ferran i tota una sèrie de periodistes, i per tant, triem les tres "ces" cabotianes, o triem el sector Sentís, Galinsoga... tota aquesta

espècie de cosa que ens ha caigut a sobre... I aquest és el tema del debat. Perquè aquest periodisme silenciats, avui és un clam, jo trobo que ens interpel·la molt: què ha passat aquí? com pot ser?...

I per acabar aquestes reflexions, una mica desordenades, vull recordar dos textos que, en la investigació que vaig fer sobre en Xammar, van aparèixer. Un és un document del 3 de febrer de 1940, es troba a l'Arxiu Nacional de Catalunya, en els papers de la Generalitat a l'exili. És un document realment tristíssim. Un any després d'haver començat l'exili, un total de 34 periodistes adrecen a Jaume Miravittles [responsable de Comunicació de la Generalitat] un escrit, perquè estan en la més pura indignació, pràcticament demanen un ajut, el que sigui... I és una llista de noms, molts dels quals segurament no recordarem, o alguns potser sí, però que em sembla important que avui escoltem, perquè com a mínim és tornar a recordar-los. Perquè el més sorprenent d'aquest escrit és el ventall tan ample de periodistes que es trobaven en aquelles condicions... quan diem que és el 80%, vol dir que és gent des de *La Publicitat* a la *Solidaridad Obrera*, fins i tot de *La Vanguardia*, els eue es van haver d'exiliar.

Per exemple: Màrius Aguilar, exdirector d'*El Día Gráfico* i de *La Noche*; Rafael Moragues, redactor d'*El Día Gráfico* i de *La Noche*; Enric Tubau, director d'*El Noticiero Universal*; Josep Maria Lladó Figueres, codirector de *La Humanitat*; Enric Palau, secretari de redacció de *La Vanguardia*; Francesc Careño, redactor d'*El Día Gráfico* i de *Las Ramblas*; Joan Paulís, redactor d'*El Diario de Comercio*; José Pseudo Gil, redactor de *La CNT*; Josep Pons Casas, redactor de *La Publicitat*; Antoni Puch Ferrer, director de *La Hoja Oficial del Lunes*; Joan Maria Pérez, redactor de *Treball*; Gracián Sánchez, redactor d'*El Día Gráfico*; Mateu Santos, redactor de *La Mañana*; Joan Solé, redactor d'*El Noticiero Universal*; Joan Tomàs Rossich, un dels grans, redactor de *La Publicitat*; Joaquim Ventalló, director de *La Rambla* i de *L'Opinió*; Francisco Aguirre, director de *La Noche*; Felipe Alay, director de *Solidaridad Obrera*; Just Cabot, director de *Mirador* i redactor de *La Publicitat*; Maria del Carme Nicolau, directora del programa de ràdio "La Palabra", i altres fins a un total de 34 periodistes... No eren en aquesta llista, però també eren a l'exili, gent com Domènec de Bellmunt, Àngel Ferran, el gran Feliu Elías, Tísner, Calders, i tants i tants altres. Perquè hem de tenir en compte que tothom era periodista, és a dir, el periodisme era una arma política i tothom escrivia a la premsa, per tant, aquesta llista encara podria ser molt més llarga i l'hauria d'encapçalar sense cap mena de dubte Antoni Rovira i Virgili, un dels grans periodistes que hi ha hagut al país.

Acabo, i em sembla que va molt bé pel dia d'avui, amb un document del 1946, que signaven una sèrie de periodistes a Mèxic, i crec que és el document que m'ha semblat més emotiu i que havíem de llegir avui aquí... Perquè en aquell moment, un grup de periodistes que feien la seva feina en les revistes de l'exili (perquè la veu independent i valenta d'aquella gent segueix en les publicacions de l'exili i això ho hem de tenir en compte, és una altra de les grans mines per descobrir, tots els reculls i treballs excel·lents que hi ha en aquelles revistes). Doncs, com deia, en una de les revistes de Mèxic que van tirar endavant el pare d'en Tísner, l'Avel·lí Artís pare, hi havia el següent text. "Fa set anys que un nombre considerable de periodistes vam exiliar-nos. És evident que si comparem el nombre de periodistes exiliats amb el nombre total de ciutadans a l'exili, el mot "considerable" pot semblar exagerat. Però no ho és si ho mesurem proporcionalment. Cal només examinar quin tant per cent de periodistes en actiu a Catalunya fins al 39 s'han exiliat i fer la mateixa operació en qualsevol altra professió. Llevat d'algunes excepcions, la gairebé totalitat dels periodistes som a l'exili, precisament per la nostra condició de periodistes. Per què fou

afusellat Carles Rahola? Per haver-nos volgut mantenir fidels als principis que ens inspiraven en la nostra professió. Per no haver-nos volgut vendre la nostra consciència. Nosaltres ho hem perdut tot i a l'hora del retorn, haurem de recomençar la lluita, també com la de tants altres milers de ciutadans. D'ençà de l'acabament de la nostra guerra, Catalunya no ha tingut mai una premsa lliure, ni tan sols digna de ser tinguda en compte com a tal premsa. El franquisme no podia deixar la llibertat d'expressió, de pensament, i matà la premsa en primer lloc. No ignorem que certs periodistes i escriptors que sempre havien mantingut idearis de llibertat, se sotmeteren a Franco i a la Falange. I vengueren la seva ploma a la tirania. Aquests, que en altra època foren companys nostres, fa temps que han deixat de ser-ho. Un dia, esperem que no gaire llunyà, hauran de respondre de la seva traïció davant del poble de Catalunya”.

Segueix el text, i em sembla que l'últim paràgraf és especialment emocionant, perquè és curiós, estan a l'exili i se'n recorden dels periodistes que estan fent premsa clandestina aquí a Catalunya. I adreçant-se a ells, diuen: “És possible que milers de vosaltres mai no pensàreu a ser periodistes. I fins i tot és possible que molts no tingueu cap intenció d'actuar com a periodistes, un cop el poble de Catalunya torni a disposar de la seva llibertat d'expressió. No hi fa res, En tots els temps a venir, representareu per a nosaltres” –ho escriuen ells, des de Mèxic- “el millor exemple de dignitat i de sacrifici per l'ideal de la premsa lliure. Mai no oblidarem la vostra tasca. Com tampoc no la podrà oblidar el poble català. Permeteu que, nosaltres, des de l'exili, us considerem els nostres millors companys de professió. I honoreu-nos, vosaltres també, amb el qualificatiu magnífic de companys”. I signàven aquest escrit Lluís Aymamí, Manuel Alcàntera, Joan Tomàs, Francesc Aguirre, Vivenç Riera Llorca, Anna Murià, Avel·lí Artís-Gener, Pere Calders i Josep Navarro Costavella.

Moltes gràcies.

Vicent Partal, periodista i director de Vilaweb

Bona nit.

Quan els companys del Grup Ramon Barnils em van convidar a participar en aquest exorcisme, perquè això és un exorcisme, supose que l'encàrrec que em tocava a mi, i que més o menys hem verbalitzat a l'entrada, era precisament centrar-me més en l'acte indigne d'homenatge a Carlos Sentís que es va fer en aquest mateix local ara fa unes setmanes. I intentar explicar el significat que té que es puguin fer actes d'eixe estil a persones d'eixe estil.

Volia explicar un parell de coses: una anècdota, precisament protagonitzada per la persona que dóna nom al grup, Ramon Barnils, i matisar d'alguna forma alguns dels comentaris que, durant aquells dies, va fer alguna gent. Però abans de res, he de dir que crec que, al final, coses com les que van passar eixos dies són bones, perquè han servit per clarificar moltes posicions. Hi ha hagut gent que ha expressat una sèrie de coses que jo crec que és molt bo que les apuntem i que posem el seu nom al costat. I que ens n'adonem de fins a quin punt el que va passar és un magnífic exemple de la perversió de la professió que s'ha acumulat, que es va fabricar amb l'assassinat del periodisme que es feia durant la República, que es va perpetuar durant el franquisme i que a la transició no vam saber canviar i que, aleshores, avui en dia continua vigent i viu, com estos dies hem vist en la tensió manifesta que estem veient, en les actituds vergonyoses que alguns diaris estan tenint...

Recorde que em va impactar d'una manera profunda la reacció d'alguns companys periodistes que jo considerava "progressistes", per dir-ho amb una paraula molt desgastada, en vore la portada del nostre diari d'eixe matí. Nosaltres, eixe matí, alguns de vosaltres ho recordareu, vam fer una portada que deia, no recorde exactament el titular, però venia a dir alguna cosa així com "El Col·legi de Periodistes homenatja Carlos Sentís el dia que fa 70 anys de la seva entrada com a ocupant a Barcelona". I a sota, deiem que "un ministre socialista imposa una medalla al representant més evident del periodisme franquista a Barcelona", i ho acompanyavem d'una foto, molt bonica, del senyor Sentís, vestit de militar, a la plaça de Catalunya. Això és pur periodisme. No hi havia ni una sola càrrega d'intencionalitat. Era la descripció dels fets. Carlos Sentís és un dels màxims representants del periodisme franquista viu, perquè els altres han mort. És, doncs, un dels màxims representants del periodisme franquista. El Col·legi acceptava participar, encara que no ho organitzava ell, en un acte de reivindicació el mateix dia que feia 70 anys enrere les tropes de Franco havien entrat a la ciutat. Per tant, amb una càrrega de gravetat afegida monumental. I em resultava desconcertant que la reacció d'alguns periodistes progressistes era: "com us heu passat!". I hem vist com gent com Joan Barril han escrit articles elogiosos del senyor Sentís, com venint a dir: "quina colla de menja-capellans que són aquests del Grup Barnils i companyia", dic menja-capellans per recuperar un adjectiu il·lustre de l'època republicana.

Jo crec que això és bo. Primer, crec que és bo que, emmig de la indignitat d'això, aquesta vegada hem sigut capaços de situar el debat al carrer. Com a mínim, no els ha eixit gratis la broma. Com a mínim, hi ha hagut una resposta, podem dir si suficient o insuficient, però jo crec que Déu n'hi do lo suficient que ha sigut. I ja tenim la capacitat, uns quants, de plantejar que aquestes indignitats no poden passar gratis. I que no pot ser que determinada gent vaja amb la cara alta quan no té dret a anar amb

la cara alta i m'estic referint al Carlos Sentís. I per tant, a mi em sembla que és interessant i positiu.

Comence per l'anècdota que protagonitza en Ramon i que em serveix per desemmascarar una de les coses que crec que és important posar de relleu estos dies. Quan jo vaig arribar a Barcelona, ja fa més de vint anys, els de La Magrana em van demanar de fer un llibre, era l'època en què es començava a parlar de fer un referèndum sobre l'OTAN i tot això. Em van demanar de fer un llibre sobre eixe tema. Vaig fer-lo i vam decidir de fer una presentació en aquesta mateixa sala, i jo vaig convidar dos amics, ideològicament molt diferents -perquè m'agrada la barreja ideològica, m'agrada envoltar-me de gent que no pensa com jo- un era en Ramon Barnils i l'altre era en Lluís Foix, a les antípodes un de l'altre, però això no era incompatible amb que m'interessaren tots dos. Jo no sabia gran cosa de tot plegat, i en Ramon, quan li vaig explicar, -jo dormia a sa casa quan pujava a Barcelona, teniem molta franquesa entre nosaltres-, quan li vaig explicar que fariem l'acte ací, es va posar pàlid. I em va dir: "Ostres, jo no he trepitjat eixe Col·legi de Periodistes i no penso trepitjar-lo mentre Carlos Sentís en siga el degà". Mai, ell havia promès que no entraria mai al Col·legi mentre Sentís fora el degà. Sentís n'era el degà perquè era el degà franquista i en un d'eixos pactes fantàstics de la transició, s'havia decidit que continuava. Al final, en un gest de generositat excessiu, en Ramon Barnils va acceptar vindre a l'acte.

El que vull dir amb això és que en Ramon Barnils sabia qui era en Carlos Sentís, i no només ho sabia, sinó que ho deia, i que ho expressava, i que feia saber a tothom qui era aquell personatge. Cosa que em serveix per desemmascarar el fet que alguns ara vénen a dir: "oh, és que Sentís no havia estat mai qüestionat. Sí, al principi i tal, però a l'època de la transició era una persona que va jugar un paper rellevant i bla, bla, bla". Hi havia gent que anava per eixe camí. I vull que quedi clar que, com a mínim, hi havia periodistes com en Ramon que sabien perfectament qui era en Sentís, ho deien i no tenien vergonya de prendre actituds com aquesta, és a dir, "no trepitjaré el Col·legi de Periodistes mentre aquest personatge en siga el degà".

Els altres, alguns d'aquests altres, per tant, no és que eren cecs, és que no volien mirar, que és molt diferent. I d'allò, algunes reaccions que tenim ara. Explicada aquesta anècdota, vull fer una reflexió més en concret del que pense que és més vergonyós i més brutal de l'acte d'homenatge al Sentís que avui estem intentant entre tots exorcitar. Sóc de l'opinió que hi ha una sèrie de personatges que l'any 39 -i això que dic ara em costa de dir-ho després d'escoltar el text extraordinari que ha fet el senyor Fontana, però crec que ho he de dir com ho pense-, vist des de la distància -no vaig viure evidentment aquell moment-, pense que, malgrat tot, eren uns anys de molta confusió i que és possible que alguna gent, d'allò que en deien gent d'ordre, doncs, emmig d'eixa confusió, s'equivocaren de bàndol, per dir-ho d'alguna manera. És difícil, però puc acceptar que a alguna gent li poguera passar pel cap. Acceptem-ho com a premissa teòrica per al que després vindrà. Si això va passar, al cap de dos, tres o quatre anys ja era evident que no podien estar allí. Hi ha haver alguna gent que va tindre actituds indignes l'any 39, que en canvi, l'any 40, l'any 45 o l'any 50 va començar a netejar la seva indignitat amb actituds més positives. Eixa gent va acabar fent coses que no esborraven la seva indignitat de l'any 39, però que com a mínim compensaven una part d'aquesta indignitat. Estic pensant, per exemple, en el cas de Josep Pla. Sóc dels que creuen que a Pla no se li pot concedir el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes per la seva actuació en els anys de la guerra, però en canvi no em

reca en absolut reconèixer que la seva contribució a aguantar la llengua catalana durant el franquisme és molt important, crec que és bàsica.

Però, és clar, posats a ser generosos i, per tant, a entendre que potser alguna gent es va equivocar i podia haver-ho canviat, és que eixe no va ser el cas de Carlos Sentís. En Sentís els anys 60 dirigia l'agència Efe. No és que l'any 39 estava amb els franquistes, és que l'any 60 dirigia l'agència Efe, l'agència oficial del règim, que es dedicava a mentir i tergiversar la realitat de forma premeditada i era un instrument de repressió política també. Per tant, no és que estiguem parlant d'un senyor que, en un moment determinat, podia haver-se equivocat de bàndol i que després va rectificar. Però és que no va rectificar mai en la seua vida! Carlos Sentís mai va fer el gest de dir "em vaig equivocar". Mai de la vida. I fins i tot aquests dies, arran de l'acte aquest, a mi m'han arribat per correu testimonis de gent explicant coses bèsties del Carlos Sentís de l'any 70 i del 74 i 75. És un tipus de personatge que, per dir-ho suau, es torna demòcrata quan és inevitable fer-se demòcrata. I per tant, és un personatge especialment repugnant.

No estem parlant de gent que, en un moment determinat, va prendre una opció indigna i després va ser capaç de reaccionar. Estem parlant d'un dels personatges més repugnants de tots, que fins a l'últim moment, fins que no és inevitable apuntar-se al nou règim, defensa de forma sistemàtica i permanent el règim franquista. Aquest senyor és el Carlos Sentís. Com és possible que se li concedisca el més mínim honor a una persona com aquesta, quan, a més a més, estic d'acord amb el senyor Fontana, com a mínim que escrivira bé, però és que ni això, com és possible que se li concedisca el més mínim honor?

I a més a més, jo opine que la transició es va fer com es va fer. A la transició, al final, ens van derrotar, van guanyar ells i han marcat unes regles del joc, que potser ara comencen a acabar-se, però van guanyar ells i per tant, hi ha un pacte tàcit que és: "oblidem". D'acord. Jo puc estar disposat a oblidar, no ho estic molt, però bé, puc estar disposat a oblidar. Però l'oblit reclama discreció, és a dir, puc oblidar si hi ha discreció a l'altra banda. Si a l'altra banda, damunt, lluiten i treuen pit, no estic disposat a oblidar. Si el senyor Sentís es tanca en sa casa, escriu aquestes coses que escriu i ja està, i un dia es mor, bé, no seré jo qui vaja a furgar-li amb el dit. Però si és discret. Si ell no és discret, jo no estic disposat a ser discret tampoc. Jo no puc acceptar de cap manera que un ministre socialista –arrea!, tot i que això té explicacions també– l'impose la medalla al mèrit del treball i que, a sobre, aquest personatge s'erigisca en adalid de la professió periodística. I que diga que rep la medalla en nom de tots els periodistes. En el meu no, de cap manera! No vull tindre res a vore amb aquest personatge i no estic disposat a tolerar que, damunt, s'apodere del meu treball i que pretenga que eixa medalla em premia a mi també, i a l'Oriol i al Joan [adreçant-se a companys periodistes de la sala] o a qui siga. En absolut. Per tant, si ell fos discret, jo estaria disposat fins a un cert punt a callar. Però crec que, si no és discret, com és el cas, és pura i simplement intolerable el que va passar en esta sala. I és una cosa que, com a mínim, estic content que, en haver-la denunciat, i ací el paper del Grup Ramon Barnils ha sigut, una vegada més, clau i determinant, en haver-la denunciat, com a mínim, hem aconseguit que no l'ixca gratis, la broma, ni al Col·legi de Periodistes, ni al ministre espanyol Corbacho, ni al propi Carlos Sentís, que pel que diuen, a més, li va doldre molt, en fi, més que li haguera dolgut.

Una reflexió final. El que va passar al final de la guerra, és a dir, la repressió del periodisme republicà, com tantes altres coses en la nostra vida quotidiana, va ser un

trencament brutal, però no només per als grans noms, als quals retem homenatge avui, que són persones excepcionals. El trencament més brutal va ser pels treballadors d'a peu. Les redaccions dels diaris de la República, pel que expliquen, en aquella època tenien un altre tarannà al que tenim ara. I el que realment el franquisme es va carregar va ser això. Quan avui veiem que, davant situacions com la càrrega dels Mossos de l'altre dia, hi ha diaris que reaccionen filtrant fotografies manipulades, a les ordres directes del poder polític i no passa res, i no s'alça cap redactor i alça la mà i diu "què estem fent?"... Quan veiem com, de forma constant i sistemàtica, als mitjans de comunicació d'este país, la llibertat d'expressió es redueix, massa sovint, als límits que el poder polític o el poder econòmic imposa... Ja sabeu la broma aquella, que no és cap broma, que diu que si alguna persona es mor a El Corte Inglés mai no se sabrà, perquè cap diari s'atrevirà a publicar-ho, i no parlem de La Caixa, que és absolutament intocable. És a dir, crec que el mal que ens va fer el franquisme va ser destruir els grans noms, però també destruir la gent que treballava normal. Eixa gent que treballava normal és la tradició que hem perdut i que estem obligats a recuperar. Estem obligats a recuperar amb eixa essència de catalanisme, cosmopolitisme i compromís que comentàveu abans, i que estem obligats a reconstruir malgrat el tall epistemològic enorme que hem patit per la amputació de tots els treballadors normals i corrents. Els diaris d'avui són infinitament més dolents que els diaris de la República. Infinitament més dolents! I no és només perquè sí, perquè els diaris d'altres països són iguals de dolents avui del que eren en l'època de la República. No és perquè sí. Això ha passat perquè es va tallar de soca-rel una tradició, un model. I nosaltres estem obligats a recuperar-lo. I l'hem de recuperar reinventant-lo, perquè per desgràcia nostra, el que va passar en la transició no ens val. Els gestors de la transició política, que també són els gestors de la transició periodística, siguen d'esquerres o de dretes, han acceptat la derrota. Han acceptat que no podem tornar a ser el que érem en aquella època tan espectacular. I nosaltres, contra això és contra el que ens hem d'alçar. Per això no m'estranya que Celestino Corbacho li pose una medalla. I per això no m'estranya que Joan Barril escriga un article elogiós. I per això no m'estranyen aquestes coses. El problema, i això en l'època de la República ho tenien molt clar, el problema no és el que fan ells, sinó el que fem nosaltres. I la pilota jo crec que està en la nostra teulada. Som nosaltres els que hem d'aconseguir tornar a dignificar la nostra professió, tornar a dignificar els nostres mitjans, primer perquè ho necessitem, avui, no en el futur, ni l'any que ve ni demà, avui necessitem tornar a tindre un periodisme digne i dignificat. Però també, i jo crec que este és el sentit últim de l'acte que estem fent avui, per respecte i per homenatge a tots els periodistes, grans noms o anònims, que el franquisme va treure, va apartar de la nostra professió.

Oriol Cortacans, president del GPRB:

Bé, moltes gràcies a tots tres per les vostres aportacions. Se'ns ha girat feina, no només a tu, Quim, des de l'editorial, sinó també al Grup. Bé, ja ho sabem i jo estic especialment content que avui, tota la gent que ha col·laborat en organitzar aquest acte, doncs, tinguem aquest resultat. Jo crec que s'han exposat tres punts de vista, molt interessants i que el Grup de Periodistes Ramon Barnils, hi està plenament identificat. I en aquest sentit, sí que crec que tenim feina en aquesta tasca que ara comentava en Vicent.

Res més, moltes gràcies de nou i donem ara pas a un torn obert d'intervencions.